

مفاد

هر چیزی که موجب حرج و سختی باشد در شریعت نهی شده است

هر چیزی که عادتاً قابل تحمل نباشد

حضرت امام ره: حرج به معنای مطلق ضیق است

قاعده لاجرج

ادله

آیات

حج، 78: وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ

مائده، 6: وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَئِنْ يُرِيدُ لَلْطَّهْرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

بقره، 185: وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

بقره، 286: رَبَّنَا وَ لَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِكْرَامًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا

روایات

روایت عبد الاعلی مولی آل سام. «قلت لأبي عبد الله عليه السلام عثرت فانقطع ظفري فجعلت على اصبعي مرارة فكيف اصنع بالوضوء؟ قال يعرف هذا و اشباهه من كتاب الله عز و جل: قال الله ما جعل عليكم في الدين من حرج، امسح عليه». در این روایت، راوی به امام صادق (ع) می گوید که به زمین افتاده و ناخن وی جدا شده و انگشت خود را با پارچه بسته است، حال چگونه باید وضو بگیرد. امام (ع) می فرماید: حکم این قضیه و نظایر آن از کتاب خدا روشن می شود؛ زیرا خداوند فرموده است که در دین بر شما حرجی قرار داده نشده است؛ پس بر آن مسح کن / وسائل الشیعه؛ ج ۱، ص ۳۲۷

حدیث مشهور نبوی «بعثت بالحنيفية السهلة السهلة» یعنی مبعوث شدم به دین حنیف سهل و آسان

اجماع

حکم عقل: هر چیزی که موجب حرج بر مکلف شود، جعلش بر مکلف قبیح است / اشکال به دلیل عقل: حرج در قاعده به معنای لایتحمل عادتاً است نه به معنای ما لایطاق که بگوییم از خداوند صادر نمیشود

مسائل

حرج در قاعده

حرج شخصی است: قول شیخ انصاری و خوئی

حرج نوعی است

قول به تفصیل

اشکال به قاعده: [صغری:] قاعده لاجرج دچار تخصیص اکثر شده است برخی از مسائل دین همچون صوم دارای حرج و عسر میباشند [کبری:] (و) دلیل دچار تخصیص اکثر ضعیف است و باید ضعف آن را بوسیله ی شهرت رفع کنیم [نتیجه:] پس به لاجرج تنها زمانی میتوانیم عمل کنیم که فقها و مشهور به آن عمل کرده باشند / پاسخ: لاجرج بر ادله احکام اولی حاکم است منتهی به آن احکام اولی که طبعشان به حرج نباشد

طبق نظر مرحوم صاحب جواهر قاعده لاجرج را از باب عظیمت (نباید، عدم جوار) است اما مرحوم همدانی از باب رخصت (میتوانی، جواز و تخییر میدانند

تطبيق

شیخ الطائفة: المجذور و المجرو و من أشبههما ممن به مرض مخوف، يجوز له التيمم، مع وجود الماء. و هو قول جميع الفقهاء الا طاوسا، و مالكا، فإنهما قالوا يجب عليهما استعمال الماء. دليلنا: قوله تعالى «ما جعل عليكم في الدين من حرج» و إيجاب استعمال الماء على ما ذكرناه من أعظم الحرج، و عليه إجماع الطائفة